

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Estetické názory Arthura Schopenhauera
Andrea Želinová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Estetické názory Arthura Schopenhauera

Andrea Želinová

Vedoucí práce:

PhDr. Miloš Ševčík, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Miloši Ševčíkovi za ochotu a cenné rady, kterých se mi dostalo při zpracovávání této bakalářské práce.

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Život Arthura Schopenhauera.....	7
3 Schopenhauerova filozofická koncepce.....	8
3.1. Věta o dostatečném důvodu	8
3.2. Svět jako představa	10
3.3. Rozdíl mezi objektem a subjektem	11
3.4. Svět jako vůle	12
3.5. Vůle k životu	14
4 Arthur Schopenhauer a jeho pojetí estetiky.....	17
5 Génius	19
6 Umění.....	21
6.1. Architektura.....	22
6.2. Malířství a sochařství	24
6.3. Básnictví.....	28
6.4. Hudba	32
7 Krása a vznešeno	36
7.1. Krása	36
7.2. Vznešeno	37
8 Závěr	39
9 Použitá literatura	41
10 Resumé.....	43

1 Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma Estetické názory Arthura Schopenhauera. V této práci se budu zabývat Schopenhauerovou filozofií a estetikou. Cílem bude přiblížit čtenáři koncepci jeho filozofického díla.

Vyložím dvě hlavní myšlenky, kterými jsou svět jako vůle a svět jako představa. Bez přiblížení této filozofické koncepce by nebylo možné porozumět další části práce, kde se zaměřím především na Schopenhauerův postoj k estetice. A především na to, jaké postavení má v jeho koncepci umění.

Zdůrazním, jak umění ovlivňuje člověka, jaká osoba může umění vytvářet a také upozorním na to, že v autorově pojetí jsou jednotlivá umění hierarchicky řazena. Vysvětlím, proč tomu tak je, a dozvím se, proč hudba stojí nad veškerým uměním. V poslední části práce se zmíním o rozlišení krásy a vznešena. Upozorním na to, co můžeme řídit ke krásným předmětům, jaké předměty už jsou vznešeny a proč tomu tak je.

Práce je členěna takovým způsobem, aby se čtenář nejdříve seznámil se samotným Schopenhauerem, následně jeho filozofií a nakonec se dozvěděl, jakým přínosem je pro nás umění a jaký je rozdíl mezi krásou a vznešeným.

V závěru pak shrnu veškeré poznatky, ke kterým jsem během psaní bakalářské práce dospěla.

2 Život Arthura Schopenhauera

Tento významný německý filozof se narodil 22. února 1788 v Gdaňsku. Už v šesti letech se u něj začaly projevovat úzkostné stavy, kterými trpěl celý život.¹ Měl špatný vztah s matkou, která neporozuměla jeho osobnosti a jeho společnost pro ni nebyla zrovna příjemná.² Tento nedobrý vztah matky a syna ovlivnil Schopenhauera a jeho vztah k ženám. Studoval na univerzitě medicínu, dále fyziku, matematiku, chemii, jazyky a důkladně se zabýval studiem Kanta a Platóna.³ Základem jeho filozofického životního díla se stala dizertační práce, která nese název *O čtvrtém kořeni věty o dostatečném důvodu*. Tímto dílem získal doktorát na filozofické fakultě v Jeně.⁴ V Drážďanech napsal svou první verzi díla *Svět jako vůle a představa*. Po vydání knihy, ale nebyl zájem o jeho filozofii. Knih se prodalo pouze pár výtisků. Schopenhauer byl připraven na tuto variantu, ale i přesto ho neúspěch zasáhl.⁵ Schopenhauer přejímá myšlenky od Platóna a Kanta, podle Platóna jsou pomíjivé věci odrazem nepomíjivých idejí a Kant za jevy vidí něco, co nazval věcí o sobě. Schopenhauer v idejích vidí nekonečnou vůli a ve věci o sobě poznává vůli.⁶ Schopenhauer zastává stanovisko, že filosofie je stále na stejném místě, je tam, kde ji zanechal Kant a upozorňuje na to, že od té doby se ve filosofii neudálo nic, co by zasloužilo ocenění nebo nějakou zmínku.⁷

Svou pozornost Schopenhauer obrátil k člověku a jeho životu. Kritizuje vědecké poznání, věda nemůže dát člověku odpověď na jeho postavení ve světě. Odhalit podstatu světa samotného je záležitostí filozofie.⁸ Autorovo dílo nebylo dlouho dobu čtené a nebyl uznávaným filozofem.⁹ Kolem roku 1850 došlo k přijetí jeho díla i jeho pesimistického pohledu na svět, nejdříve, ale jeho myšlenky působily na umělce, a jednotlivé učence.¹⁰ Ve své filozofii autor čerpá z děl Platóna, Kanta, Goetheho a nechává se inspirovat i

---

¹ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Přel. Nicole Vallejosová a Michael Subík. Olomouc : VOTOBIA, 1995, s. 12.

² Tamtéž, s. 18- 19.

³ Tamtéž, s. 21.

⁴ Tamtéž, s. 23.

⁵ Tamtéž, s. 34- 35.

⁶ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon, 1991, s. 390.

⁷ Tamtéž, s. 384

⁸ STARK, Stanislav. *Filozofie 18.-20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 25.

⁹ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 371.

¹⁰ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon, 1991, s. 384.

indickým náboženstvím.¹¹ Podle Schopenhauera je úkolem filozofa odpoutat se od empirického poznání, přijmout svou duplicitu a nemísit empirickou složku, ve které je pro nás hlavním zdrojem zkušenost s iracionální složkou, kterou nelze vysvětlit rozumem a nepochází ze zkušenosti. Úkolem filozofie je pak rozlišit empirické a iracionální poznání.¹² Uznání se autor dočkává až na sklonku svého života, a zvláště po své smrti.

3 Schopenhauerova filozofická koncepce

Pro jeho filozofii jsou hlavní dva pojmy, kterými jsou vůle a představa. Hned v úvodu svého díla *Svět jako vůle a představa* nás autor upozorňuje, že před začátkem četby této knihy je nutné přečíst dílo *O čtyřech kořenech věty o dostatečném důvodu*, abychom byli schopni porozumět již zmíněné knize.

3.1. Věta o dostatečném důvodu

Autor větu považuje za základ veškeré vědy. Vše je řízeno větou o důvodu. Předběžně musíme větu nějak formulovat, autor volí formuli Wolffovu, protože je nejobecnější a tento autor od sebe dokázal odlišit příčinu a důvod poznání, lépe než autoři před ním. Formule zní „*Nic není bez důvodu toho, proč je.*“¹³ Dále Schopenhauer upozorňuje na to, že větu o dostatečném důvodu nelze dokázat, protože důkaz je převedení na známé, to znamená, že vždy skončíme u určitých vět, které vyjadřují zákony, podmínky veškerého myšlení a poznávání. Pokud tedy požadujeme pro větu o dostatečném důvodu důkaz, ocitáme se v kruhu, kdy důkaz vyžaduje důkaz další. Charakteristickou otázkou pro větu o dostatečném důvodu je otázka proč.¹⁴

„*Obecný smysl věty o důvodu vůbec vede zpět k tomu, že vždy a všude je tu něco jen díky něčemu jinému. Věta o důvodu ve všech svých tvarech je apriorní, koření tedy*

---

¹¹ Tamtéž, s. 521.

¹² FISCHER, Josef Ludvík. *Arthur Schopenhauer: genese díla : (příspěvek k psychologii tvorby)*. V Praze: Fr. Borový, 1921, s. 27.

¹³ SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. Přel. Milan Váňa. Praha : Nakladatelství ACADEMIA, 2007, s. 35- 36.

¹⁴ Tamtéž, s. 52- 54.

*v našem intelektu, a proto ji nelze aplikovat na celek všech jsooucích věcí, svět, s výjimkou tohoto intelektu, v němž existuje.*¹⁵

*„Naše poznávající vědomí, vystupující jako vnější a vnitřní smyslovost (receptivita), rozvažování a rozum, se rozpadá na subjekt a objekt a neobsahuje kromě toho nic. Být objektem pro subjekt a být naší představou je totéž. Všechny naše představy jsou objekty subjektu a všechny objekty subjektu jsou naše představy. Nyní se však ukazuje, že všechny naše představy navzájem jsou v zákonité a podle formy apriorně určené vazbě, díky níž se nic pro sebe trvalého a nezávislého a také nic jednotlivého a odtrženého nemůže pro nás stát objektem. Toto spojení je tím, co ve své obecnosti vyjadřuje věta o dostatečném důvodu.*¹⁶

To, co pro nás může být objektem, se dělí do čtyř tříd, v každé z těchto tříd je věta o dostatečném důvodu v jiném tvaru. Stále se jedná o stejnou větu, jen se její základ rozšíří.¹⁷

První třídou je třída názorných, úplných, empirických představ. V této třídě je věta o dostatečném důvodu formulována jako zákon kauzality neboli věta o dostatečném důvodu dění. Je zde vztah vyplývání, vždy, když nastoupí stav nový, musí mu přecházet nějaký jiný, po kterém následuje stav nový. První stav je označen jako příčina a druhý jako účinek, zde tedy platí zákon kauzality.¹⁸

Druhou třídou jsou pojmy, abstraktní představy, které jsou odvozeny od představ názorných. Pojem vytvoříme tak, že danou představu rozebereme na části, které si můžeme myslet, ale nemůžeme je nazírat. Všeobecné pojmy jsou nejvíce vyprázdněné. Používání pojmů přirovnává Schopenhauer k odhození zbytečné zátěže. Tím, že jsme schopni tvořit pojmy, se odlišujeme od zvířat. V této třídě je věta o dostatečném důvodu označena jako věta o dostatečném důvodu poznání.¹⁹

Třetí třídou je třída úplných představ. Jsou zde čistě nazírány prostor a čas a od první třídy jsou odlišeny hmotou, kterou autor vysvětluje jako vnímatelnost času a prostoru, a jako kauzalitu, která se stala objektivní a vstupuje do vědomí pouze

---

¹⁵ Tamtéž, s. 170.

¹⁶ Tamtéž, s. 54- 55.

¹⁷ Tamtéž, s. 55.

¹⁸ Tamtéž, s. 56 a 61.

¹⁹ Tamtéž, s. 116- 120, 123.

s materiálním poznáním. Zde je věta o dostatečném důvodu formulována jako věta o důvodu bytí.²⁰

Poslední čtvrtá třída je specifická, je zde jeden objekt, objekt vnitřního smyslu, subjekt chtění, který je pro poznávající subjekt objektem. Je dán pouze ve vnitřním smyslu a jeví se jedině v čase. Zde je věta nazvána zákonem motivace.²¹

3.2. Svět jako představa

„*Svět je má představa*“²² to platí o každé živé bytosti, ale jen člověk je schopen si to uvědomit. Když si toto uvědomíme, nastává filozofické přemýšlení, zjistíme, že vše, co je kolem nás je pouze představa. To, co nás obklopuje, je to, co si sami představujeme, a svět je závislý na těchto našich představách. Pokud by neexistoval člověk, který si představuje, vše by zaniklo, protože svět kolem nás je tvořen právě díky našemu představování.²³ „*Lze-li nějakou pravdu vyslovit a priori, pak je to tato, neboť je vyjádřením formy veškeré možné a myslitelné zkušenosti, jež je obecnější než všechny ostatní, jako čas, prostor a kauzalita, protože všechny ty ji právě již předpokládají. A jestliže každá z těchto forem, které jsme všechny poznali jako toliké zvláštní případy věty o důvodu, platí pouze pro jeden zvláštní obor představ, je naproti tomu rozpad na subjekt a objekt společnou formou všech oněch oborů, je formou, prostřednictvím níž je vůbec možná a myslitelná představa jakéhokoli druhu, ať abstraktní či intuitivní, čistá či empirická. Žádná pravda tedy není jistější, na všech ostatních nezávislejší a méně potřebující důkaz než ta, že všechno, co lze poznat, tedy celý svět, je jen objektem ve vztahu k subjektu; názorem nazírajícího, jedním slovem představa.*“²⁴

Pojetí světa jako představy je velmi jednostranné a autor dodává, že je zde ještě druhá část, která už není ale tak bezprostředně jistou pravdou jako to, že svět je představa, a říká: „*Svět je má vůle*“.²⁵ Druhou část světa tvoří vůle. Z jedné strany je svět představa

---

²⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. Přel. Milan Váňa. Praha : Nakladatelství ACADEMIA, 2007, s. 154- 146.

²¹ Tamtéž, s. 154, 158.

²² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 20.

²³ Tamtéž, s. 20.

²⁴ Tamtéž, s. 20.

²⁵ Tamtéž, s. 21.

a z druhé strany vůle. Přijetí reality, která není tvořena představou a vůlí, je nemožné, protože svět je tvořen právě těmito jevy.²⁶

„Co nazýváme reálnými předměty, neznamena nic jiného, než naše představy. Objekt mimo vztah k subjektu není ničím a, abstrahujeme-li od něho, nezbude vůbec nic, přikládána pak mu existence o sobě jako nemožná zmizí.“²⁷ Pokud se chceme dostat od objektu, tedy něčeho, co se stalo představou, chceme objekt zrušit, ale stále chceme mít něco, dostaneme se k subjektu. Pokud to samé chceme udělat se subjektem, dostaneme se k materialismu, tedy něčemu, co je hmotné.

Osoba, která si představuje svět, nemůže být představou nebo objektem, protože je podmínkou všech představ, díky individuu existuje celý svět.²⁸ V této části jsme narazili na dva důležité pojmy, kterými jsou objekt a subjekt. V následující kapitole si tedy vysvětlíme, co tyto pojmy znamenají, jakou plní funkci, jak jsou vzájemně propojené a v čem se liší.

3.3. Rozdíl mezi objektem a subjektem

Subjekt, je to, co vše poznává. Je nositelem světa, podmínkou všech jevů, objektů. Takovým subjektem shledává každý sám sebe, pokud poznává. Objektem je totiž už lidské tělo, které nazýváme představou. Stejně jako ostatní objekty i tělo je podřízeno zákonům objektů, znamená to, že podléhá času a prostoru. Subjekt je to, co poznává a nikdy není poznáváno, nepřísluší mu ani mnohost, ani jednota. Subjekt nikdy nepoznáme, on je to, co poznává. Svět jako představa se tedy rozpadá na dvě poloviny, kterými jsou subjekt a objekt.

Subjekt není v čase ani v prostoru, je celý a nedělený v každé bytosti, která si představuje. Každá představující si bytost doplňuje svět jako představu, ale pokud by zmizela bytost, která si představuje, svět jako představa by přestal existovat. Formou objektu je prostor a čas, tak vzniká mnohost. Obě poloviny jsou neoddělitelné, existují jen skrze tu druhou.

---

²⁶ Tamtéž, s. 21.

²⁷ FISCHER, Josef Ludvík. *Arthur Schopenhauer: genese díla : (příspěvek k psychologii tvorby)*. V Praze: Fr. Borový, 1921, s. 45.

²⁸ Tamtéž, s. 45- 46.

Naše představy můžeme rozdělit na abstraktní a intuitivní. Abstraktní představy tvoří pouze jednu třídu, kterou jsou pojmy. Tyto pojmy jsou majetkem člověka a nikdo další je používat neumí, proto nás schopnost vytvářet pojmy odlišuje od zvířat. Schopnost vytvářet pojmy je člověku dána díky rozumu. Další představy jsou intuitivní, ty zahrnují celý svět, veškerou naši zkušenost.²⁹

Mezi objektem a subjektem nikdy nemůže být příčinný poměr. Objekt vždy předpokládá subjekt. Svět objektů je představou a zároveň je objekt podmíněn subjektem.³⁰

3.4. Svět jako vůle

Svět jako vůle, je přetrvávající a jednotná síla, která řídí všechny jevy. Individuum je podřízeno této síle, pohybuje se mezi stavem naprosté deprivace a nudou, kdy jeden stav střídá druhý a neustále se dostáváme z jednoho stavu do druhého. Pokud se podíváme na lidský svět, všude uvidíme neklidný boj, obrovskou soutěž o život a existenci s maximálním vypětím všech duševních i tělesných sil, stojíme tváří tvář nebezpečí a jsme vystaveni zlu všeho druhu. Pokud zvážíme odměnu za veškeré utrpení, které je způsobeno naší existencí a životem samotným, najdeme několik intervalů, kdy je naše existence bezbolestná, ale jakmile jsme zasaženi nudou, rychle jsme přeneseni zpět do stavu nových útrap.³¹

Tělo je člověku dáno dvěma rozdílnými způsoby, první je představa a tím druhým je vůle. Každý akt vůle je okamžitě pohybem těla. Volní akt a pohyb těla nejsou dvě odlišné věci ani zde nepůsobí vztah příčiny a účinku, je to jedno a to samé, jen pokaždé podané jiným způsobem. Akce těla je akt vůle, který vstupuje do nazírání. Toto platí pro všechny pohyby těla, jak pro ty motivované, tak i pro pohyby, které jsou nesvévolné. Všechna volní rozhodnutí, která jsou vztahena k budoucnosti, jsou pouze úvahami rozumu. Jsou to rozhodnutí, která jsou změnitelná až do doby, než je uskutečnime.

---

²⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 21-23.

³⁰ Tamtéž, s. 28-29.

³¹ FOSTER, Cheryl. *Ideas and Imagination: Schopenhauer on the Proper Foundation of Art.* In: JANAWAY, C., ed. *The Cambridge Companion to Schopenhauer.* New York: Cambridge University Press, 1999, s. 216.

K aktům vůle autor řadí bolest a slast, upozorňuje, že tyto vlastnosti patří vůli, nikoli k představě.

Vůli nepoznávám v celku, ale v jednotlivých aktech. Podmínkou poznání vůle je tělo, které je jejím projevem. Vůli si tedy nemohu představit bez těla, ale nemohu ji od těla odloučit.³² Člověk je jev vůle, jsme determinováni větou o důvodu, ale my se pokládáme za svobodně se rozhodující osoby, které si mohou vybrat, čím budou, kdy a jak budeme vykonávat nějakou věc, a jsme přesvědčeni, že kdykoliv můžeme začít žít jiným způsobem. To je ale velký omyl. My poznáváme, že nejsme svobodní, jsme svázáni nutností, i přes veškerou snahu nemůžeme náš život změnit. Musíme ho dožít přesně tak, jak je nám určeno, i když se nám to přičí.³³

Vůle je něco, co nás pohání kupředu.³⁴ Vůle leží uvnitř zákona motivace, motivací je určen její projev v čase. Motiv je dostatečným vysvětlením mého jednání, ale na otázku, proč chci to, a ne něco jiného, odpověď nenajdeme, protože jen projev vůle je podřízen větě o důvodu, ale vůle samotná mu podřízena není, je bezdůvodná.³⁵ Vůle vytváří to nejbezprostřednější ve vědomí člověka. Věc o sobě je vůle, která není představou, naopak od ní každá představa pochází, je tím nejvnitřnějším jádrem jednotlivce i celku. Projevuje se v přírodní síle i v jednání člověka.³⁶

Vůle je svobodná od všech forem jevu. Již nejobecnější forma představy se jí netýká. Každý projev vůle je podřízen větě o důvodu, leží mimo čas a prostor, mimo možnost mnohosti. Člověk je ve svém jednání podřízen větě o důvodu stejně jako každý jev.³⁷

Díky pochopení vůle, která je jednotná a vyskytuje se ve všech jevech, je možné porozumět Kantově nauce o tom, že čas, prostor a kauzalita jsou pouhými formami

---

³² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 93- 95.

³³ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil ..* Olomouc: Votobia, 1993, s. 81- 82.

³⁴ Tamtéž, s. 70.

³⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. s. 98- 99.

³⁶ Tamtéž, s. 100-101.

³⁷ Tamtéž, s. 103- 104.

poznání a nenáleží věci o sobě. Vůle je nepoznatelná, její podstata je bez příčiny a cíle, je to pouze slepé úsilí.³⁸

Od vůle se člověk může ve výjimečných případech oprostít, vyproštění nastává ve chvíli, kdy se člověk ztratí v nějakém předmětu, zapomene na vůli. Objekt našeho pozorování vystoupí ze všech relací a subjekt ze všech relací k vůli. Člověk už není individuem, to se v poznání předmětu ztratilo, stáváme se subjektem poznání bez vůle. Tento stav nám umožňují umělecká díla. Umění je objektem, který není závislý na větě o důvodu, nepodléhá žádné změně, proto člověku umožňuje odtržení poznání od služby vůle.³⁹

3.5. Vůle k životu

Podle Schopenhauera je vůle nekonečná, ale naše existence omezena. To znamená, že náš život jednou skončí, ale vůle zde bude pořád. Jsme zmítáni pudy, kvůli kterým nikdy nedojdeme k trvalému štěstí a uspokojení. Pokud naplníme nějakou tužbu, záhy ji nahradí tužba jiná a tak to jde pořád dokola, dokud nezemřeme. Život člověka je životem bolesti.⁴⁰

Vůle k životu je jediným a pravým vyjádřením podstaty světa. Vše ve světě je nuceno k existenci a nabádáno, aby dosahovalo nejvyššího možného růstu, vůle k životu je nepodmíněnou vlastností živočišné přírody. Vůle je jádrem reality, to nejreálnější, co známe. Jedinec nemá pro přírodu hodnotu, hodnotný je pouze druh a jeho zachování. Přírodě je bytí jednotlivce lhostejné, sama nás vede k zániku, pokud přestaneme plnit účel. Člověk se následně snaží najít odpověď na otázku, proč tu vlastně je. Odpověď je, že existuje, aby udržel svůj rod. Jeho život je neustálým usilováním o zachování existence. Toto úsilí je marné, protože jsme stvořeni k zániku, náš život je podle Schopenhauera obchod a jeho náklady jsou mnohem větší než výnosy, které z něj máme.⁴¹ V tomto případě, se nám vůle zdá být jako pošetilost, kterou je zasaženo vše živé

---

³⁸ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Přel. Nicole Vallejosová a Michael Subík. Olomouc : VOTOBIA, 1995, s. 41- 42.

³⁹ Tamtéž, s. 45-46.

⁴⁰ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon, 1991, s. 389.

⁴¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 256- 259.

na světě. Při detailnějším pohledu ale zjistíme, že je to nemotivovaný pud, který nás vede. Tato síla na nás nepůsobí zvenčí, nýbrž každý v sobě máme jakýsi stroj, který nás nutí k pohybům, tento stroj nazýváme vůlí k životu. Člověk i přesto miluje svůj život, život, který je plný bolesti, utrpení, nudy, neuspokojení. Život, ke kterému by měl mít spíše nechut', ale ta se nedostavuje. Milujeme svůj život a neuvěřitelně nás děsí jeho konec, den, kdy nám bude odepřen Proto můžeme na starých a velmi nemocných lidech vidět stále chuť žít, neustále hledají možnost, jak svůj bídný život prodloužit, to vše je způsobeno slepou vůlí, která vystupuje jako chuť žít.

Stejně je to v případě pohybu. Není to nic, co si můžeme svobodně zvolit, i přesto, že bychom raději odpočívali, jsme nuceni se posouvat stále kupředu. Docházíme tedy k tomu, že vůle k životu není jakýmsi sekundárním prvkem, naopak, je to premisa všech premis, od vůle k životu by měla vycházet celá filozofie, protože svět je tu díky vůli k životu, bez vůle k životu by tu nebyl svět.⁴²

Jak už bylo zmíněno výše, přírodě nezáleží na jednotlivci, ale na druhu, proto je tu velmi znatelná síla pohlavního pudu, kterou potřebujeme uspokojit, a díky tomuto nutkání, které je způsobeno vůlí, je samotný druh stále zachovávan. Tímto způsobem nám příroda sděluje velkou pravdu, a to, že pouze ideje mají skutečnou realitu, individuum nikoliv. Pouze ideje jsou dokonalou objektivitou vůle. Celá příroda je naplněním vůle k životu.⁴³

Vůle k životu je pudem, který oživuje člověka, nutí ho, aby zachoval svůj život. Člověk a jeho život je uskutečněnou vůlí. Vůle je základní princip, jež můžeme pochopit pouze skrze prožívání vlastního života. Vůle nás vede k životu, i když je plný útrap. Ale nabízí se nám cesta, která toto utrpení může zmírnit. Člověk se může vydat po cestě askeze, avšak mnoho osob není ochotno vydat se tímto směrem. Kromě askeze zde pak máme ještě jednu možnost, která nám umožní částečný únik od vůle, touto možností je únik k idejím. Ideje můžeme nahlédnout za pomoci umění.⁴⁴ Trvalé uspokojení nám ale žádný předmět dát nemůže. Pokud je v našem vědomí přítomna vůle, nikdy nás trvalé štěstí nečeká. V případě, kdy nás nějaký předmět vymaní z vůle, naše pozornost není

---

⁴² Tamtéž, s. 261- 263.

⁴³ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil*.. Olomouc: Votobia, 1993, s. 135.

⁴⁴ STARK, Stanislav. *Filozofie 18.-20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 26-27.

upřena na chtění. Sledujeme-li danou věc zcela objektivně, nezávisle na vůli k životu, tak jsme dosáhli okamžiku nejvyššího dobra. Je to chvíle, kdy jsme bez bolesti. Oprostili jsme se od tlaku chtění. Ve chvíli, kdy jsme osvobozeni od chtění, se oddáváme vůle prostému poznání, které můžeme přirovnat ke snu. Jsme zbaveni neštěstí i štěstí, nejsme individuum, ale pouhý subjekt poznání.

Jedině člověk může být plně osvobozený od vůle, ale pokud do našeho vědomí opět vstoupí nějaký podnět vůle, jsme vrženi zpět do bídného stavu života. Je nad naše schopnosti si trvale tento bezbolestný stav udržet.⁴⁵ Uniknout z pout vůle je možné díky umění, skrze které vidíme ideje. Na chvíli jsme zbaveni veškeré bolesti a všeho utrpení.⁴⁶ Východiskem z našeho utrpení v žádném případě není poznání, vykoupením může být šílenství, ke kterému dochází, když příroda shledá utrpení příliš nesnesitelné. Podle Schopenhauera se z vůle nevymaníme ani sebevraždou, protože jsme vzápětí opět ztělesnění vůlí. V tomto názoru můžeme zaznamenat Schopenhauerovu návaznost na indickou myšlenku znovuzrození. Vymanit se vůli je nám umožněno. Jsou zde dva způsoby, jeden je skrze umění, který je částečný a druhým způsobem je askeze, která je trvalým vymaněním se vůli.⁴⁷

---

⁴⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. strana 163- 165.

⁴⁶ MCGREAL, Ian Philip, ed. *Velké postavy západního myšlení: slovník myslitelů.* Přeložil Martin POKORNÝ. Praha: Prostor, 1997. Obzor (Prostor), sv. 10., s. 414- 415.

⁴⁷ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie.* Praha: Zvon, 1991, s. 389- 390.

4 Arthur Schopenhauer a jeho pojetí estetiky

Zde autor řeší otázku toho, jak je možné, že máme oblibu a radost z nějakého předmětu, aniž by se vztahoval k našemu chtění. Krása jako taková podněcuje naši zálibu a nemá vztah k vůli. Krása vždy zachycuje původní tvary přírody, kterými jsou platónské ideje.

Při nástupu estetického chápání mizí vůle. Vůle je zdrojem našich starostí, útrap a bídného života, proto máme zálibu v kráse, která nám umožňuje zbavit se utrpení. Svět vůle je bolestný a plný utrpení, protože je to svět touhy. Svět jako představa je bezbolestný a poskytuje nám estetickou radost, kterou nám umožňuje pouze divadlo, obrazy, básně či hudba.

Objekt se stává ideou pouze tehdy, pokud je vytržen z času a prostoru. Například obraz, který zachytí jedinečný okamžik a vytrhne ho tak z plynutí času. Obraz zafixuje prchavý okamžik a umožní nám nahlédnout ideje.

Jen ve stavu čistého poznání, to je stav, kdy je člověku vzdálena jeho vůle, pouze tehdy může vzniknout čistě objektivní nazírání, díky kterému se nám vyjeví platónské ideje.

Uměleckému poznání, které je distancováno od vůle je připisována genialita. Toto poznání není vedeno větou o důvodu. Díky tomu, že poznání génia není vedeno větou o důvodu, dokáže génius vnímat věci, které jiní nevidí. Při vytváření samotného díla je opět zapotřebí vůle, protože už je tu nějaký účel. Opět zde vládne věta o důvodu a umělec se zabývá příslušnými uměleckými prostředky, které jsou zapotřebí pro vytvoření daného díla.

Umění popisuje do detailů člověka. Tento popis je zjevená idea jeho rodu, takže jakákoliv událost ze života individua, která je líčena správně a do detailů, nás dovede k poznání ideje lidstva.⁴⁸

Aby umění bylo považováno za krásné, musí mít podobnost s přírodou, ale nemá ji kopírovat, má být tvořeno pouze v duchu přírody, který ukazuje na to, že každá část

---

⁴⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena: malé filosofické spisy*. Přeložil Milan VÁŇA. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011, s. 230- 233.

dané věci odpovídá svému účelu. Tento zjevný účel je charakteristickým projevem přírodního produktu.

Vznik myšlenky k uměleckému dílu nazýváme početím, toto plození potřebuje čas a správnou náladu. Je zapotřebí, aby objekt působil na subjekt, a následně dojde k aktu plození. Tento akt je závislý na šťastných okamžicích a nejvhodnějších subjektech. Plození závisí na subjektu, pokud je vhodný okamžik k přijetí, pak k němu začne promlouvat objekt, který se objeví v procesu vnímání subjektu, a zrodí se originální myšlenka, může se stát, že se originální nápad, nějaké velké dílo zrodí v okamžiku, kdy se budeme dívat na nějaký bezvýznamný předmět nebo událost.⁴⁹

Umění nepodléhá žádným změnám, zachycuje to podstatné, věčné a neměnné, tedy ideje. Jediným původem je poznání idejí a cílem umění je, aby nám toto poznání sdělovalo.⁵⁰

Věda za pomoci času, prostoru a příčinnosti zavádí do světa řád, poznává jen relativní svět, protože pozorování předpokládá rozlišenost jednotlivin, prostor a čas rozmisťují každou věc odděleně. Tento stav připravuje věci pro zásah vůle, ale skrývá je za závojem a neumožňuje nám nahlížet pravdivý svět. Umění je tedy chápáno jako nejvyšší výtvar lidského rozumu a poznání.⁵¹

---

⁴⁹ Tamtéž, s. 236- 238.

⁵⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 155.

⁵¹ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 365- 367.

5 Génius

Génius je osoba, která je obdařena geniálním nazíráním, toto nazírání je jediné platné a pomáhá mu vytvářet umělecká díla. Podstata této osoby spočívá v tom, že nesleduje větu o důvodu, dochází k zapomenutí sebe sama. Genialita je úplná objektivita, je to schopnost chovat se nazíravě, je to umění zbavit se vůle, upustit od svých zájmů a cílů, následně je géniovi vyjevena idea a génius může zprostředkovat danou ideu skrze umělecké dílo.⁵²

Schopenhauer tak popisuje velikého umělce nebo platonského filosofa. Génius je nadaný schopností vnímat svět jako vůle zbavený subjekt. Genialita je schopnost nazírat ideje, génius vidí v předmětu mnoho věcí, jde za své hranice a zase zpět.⁵³

Pouze člověk, kterého Schopenhauer označuje jako génia, nám dokáže zprostředkovat ideje skrze umělecká díla. Génius se chová nazíravě, ztrácí se v nazírání a dokáže vyjmout poznání ze služby vůle. Součástí geniality je fantazie, objekty génia jsou věčnými ideami, ale poznání idejí je názorné nikoli abstraktní. Génius potřebuje fantazii, aby viděl to, co se příroda namáhá stvořit, ale stvořit to nedokáže. Fantazie lze užít dvěma směry, tím prvním je vytváření uměleckých děl a tím druhým je stavění fiktivní, ideální reality, která nám poskytuje momentální uspokojení a rozveselení, tento člověk ale není géniem, je pouhým fantastou.

Schopenhauer upozorňuje na to, že umělec odmítá následovat větu o důvodu, má odpor k matematice, vymezení prostoru a času. Géniové tedy nikdy nebyli dobrými matematiky ani vědci, stejně tak, jako by vědci nebyli dobrými umělci. Genialita hraničí se šílenstvím a občas se i následně překrývají.

Šílenec označuje Schopenhauer jako člověka, který se nemýlí v poznání přítomnosti, ale minulost už nevyloží správně. To má za následek, že se zdá, že šílenství postihuje paměť. Pokud dojde k nejvyššímu stupni šílenství, mohou paměť ztratit úplně. Šílenec tedy správně pozná to přítomné a některé minulé věci, ale nepozná souvislost, a proto se mýlí, vede nepravdivé řeči. Přesně v tomto bodě je styk šílenství a geniality.

---

⁵² MANN, Thomas. *Nesmrtelné stránky z Schopenhauera, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Praha: F. Borový, 1948, s. 83- 84.

⁵³ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 367.

Génius opouští relace vedené větou o důvodu, aby dokázal vidět ideje věcí. Génius všude vidí extrémy a podle toho si také počíná, nedokáže odhadnout správnou míru, neumí se chovat taktně.⁵⁴

Genialita spočívá ve schopnosti poznávat ideje věcí bez ohledu na větu o důvodu. Genialita musí být na nějakém stupni u každého člověka. Tato schopnost nám umožňuje prožívat umělecká díla, stejně jako je tvořit, a bez této vlastnosti by nebyli lidé schopni rozpoznat krásné a vznešené. U génia je tato schopnost poznání na vyšším stupni, proto je mu umožněno zachytit ideu věci a vytvořit umělecké dílo. Díky tomuto nadání může sdělovat ideu jiným lidem. Umělecké dílo je prostředek, který běžným lidem usnadňuje poznání ideje. Umělec pozná ideu z přírody a zprostředkuje nám ji, vynechá všechny rušivé elementy a nechá nás, abychom se na svět dívali jeho očima. To, že génius dokáže zachytit ideu ve světě, je jeho vrozený dar, ale to, že je schopen nám propůjčit tento dar, je možné díky technice umění, která je získaná.⁵⁵

Ideje může dosáhnout jedině génius, ten ji dokáže zprostředkovat ostatním. Lidé jsou pak schopni podle svých intelektuálních možností dostat se do stavu geniálního naladění. Pravým a jediným pramenem uměleckého díla je idea. Umělecké dílo je vytvářeno géniem, nebo tím, kdo je povznesen ke genialitě, tyto osoby dokážou vytvořit dokonalé umělecké dílo, které v sobě nese ideu.⁵⁶

Génius je oproštěn od všech žádostí a dokáže vidět věci tak, jak jsou, tento člověk je bez bolesti. Umělec dokáže vidět samotnou podstatu věcí, tedy ideje.⁵⁷

---

⁵⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 156- 162.

⁵⁵ Tamtéž, s. 162- 163.

⁵⁶ Tamtéž, s. 192- 193.

⁵⁷ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie.* Praha: Zvon, 1991, s. 523-524.

6 Umění

Schopenhauer vypracovává teorii o každém druhu umění zvlášť.⁵⁸ V některých bodech se nauka o idejích v Schopenhauerově pojetí odlišuje od Platónovy, ale hlavní Platónovu myšlenku, Schopenhauer přejímá.⁵⁹ Umění v Schopenhauerově pojetí má jediný účel, slouží k tomu, aby běžnému člověku zprostředkovalo ideje.⁶⁰ Umělecké dílo je nám odpovědí na otázku, co je život. Každé umělecké dílo je schopné nám na tuto otázku odpovědět. I když odpověď, kterou nám umění dává, je pravdivá, není trvalá, může být pouze dočasná a nepřináší trvalé uspokojení. Dává nám pouze nějakou část, nikdy nezobrazuje celek. Trvalou a dostačující odpověď na otázku po životě nám má dát pouze filozofie. Umělecké dílo nám ukazuje život a věci v něm, tak jak skutečně jsou, ale my je kvůli mlze, kterou způsobuje subjektivní a objektivní nahodilost, nemůžeme vidět. Umění je tedy možnost, jak tuto mlhu odstranit a nahlédnout život a věci v něm, tak jak skutečně jsou.⁶¹ Schopenhauer si myslí, že umění je lidská aktivita, která nám nezpůsobuje bolest, a naopak nás dokáže vymanit z neustálého chtění, proto umění vysoce oceňuje.⁶² Podle Schopenhauera máme objevit vůli v sobě, pokud se nám to podaří, zjistíme i jádro našeho pravého bytí. Veškeré vědy, jako je například etiologie a morfologie, se zabývají pouze obalem, procesy, které se řídí větou o důvodu. Filozofie a umění se soustředí na jádro bytí a na projevy vůle v její objektivitě. Umění se zabývá stejnou otázkou jako filozofie, touto otázkou je naše existence, ale umění k tomu používá jiné techniky. Umění se dokáže dostat na jiný aspekt reality, než je tomu v případě vědy, umění nám odkrývá jádro světa.⁶³

Jednotlivá umění jsou u Schopenhauera hierarchicky seřazena, a to od nejnižšího k nejvyššímu. Jedno z umění, kterým je hudba, úplně odděluje od ostatních, protože je podle Schopenhauera hudba výjimečná. Nyní si rozebereme jednotlivé druhy umění.

---

⁵⁸ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 368.

⁵⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 175.

⁶⁰ Tamtéž, s. 205.

⁶¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 297- 298.

⁶² STARK, Stanislav. *Filozofie 18.-20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 28.

⁶³ FOSTER, Cheryl. *Ideas and Imagination: Schopenhauer on the Proper Foundation of Art*. In: JANAWAY, C., ed. *The Cambridge Companion to Schopenhauer*. New York: Cambridge University Press, 1999, s. 219- 220.

Začneme od nejniže řazeného umění, kterým je architektura, skončíme nejvyšším uměním, kterým je drama, a nakonec se zaměřím na hudbu, která stojí nad veškerým uměním.

6.1. Architektura

K tomuto umění přistupuje Schopenhauer bez ohledu na jeho užitek pro společnost, v tomto smyslu slouží vůli. Schopenhauer chápe architekturu jako umění, které nám dokáže zprostředkovat ideje na nejnižším stupni objektivitě vůle. Idejemi, které nám architektura umožňuje poznávat, jsou tíže, pevnost, tvrdost, koheze neboli soudržnost. Architektura je první, nejprostší možnost, jak nahlédnout vůli.⁶⁴ Tématem jsou ideje na nejnižším stupni přírody, které nejsou chápány jako geometrické vlastnosti, protože jinak by nemohly být tématem umění, a v architektuře mají pouze podřízený význam. Pokud by měly geometrické vlastnosti představovat architekturu, tak by model stavby musel mít stejný účinek, jako provedené dílo, ale tak to není. K tomu, aby stavba esteticky zapůsobila, nemůže být příliš velká ani malá. Stavby mají být spíše větší, protože velké stavby zobrazují působení tíže mnohem názorněji.⁶⁵

V architektuře je stálým tématem rozpor mezi oporou a zátěží, poměr mezi nimi musí být úměrný, jinak by žádná stavba nebyla možná. Nejdokonalejším znázorněním, kde jsou zátěž a opora v přímé úměrnosti, je římsa a sloup.⁶⁶ Krása budov je založena na tom, že každá část plní svůj účel, a kdybychom jedinou sebemenší část stavby odstranili, stavba by se zhroutila. Každá část tedy nese přesně tolik, kolik musí, a můžeme zde vidět boj mezi oporou a zátěží. Skrze stavební umění k nám promlouvají základní síly přírody, první ideje na nejnižším stupni objektivizace vůle. Každá část stavby plní svůj účel, například sloupy, které podpírají stavbu. Tento účel nám umožňuje snadnější pochopení

---

⁶⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 177.

⁶⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 303.

⁶⁶ Tamtéž, s. 301.

stavby jako celku. Pravidelnost staveb pak přispívá k jejich kráse, ale není podstatná, protože i nesymetrické ruiny se nám jeví jako krásné.⁶⁷

Při stavbě budov je důležitý i materiál, který je použit, na vnějším vzhledu nezáleží. Pro umění je důležité, jak dokáže daný materiál ztělesňovat sílu. Například kámen má určité vlastnosti a my chceme, aby se projevil. Jiný materiál neprojeví stejné vlastnosti jako kámen, i když by byl upravený do podoby kamene. Pokud objevíme, že použitý materiál není takový, jaký jsme předpokládali, například, když zjistíme, že stavba není kamenná, ale ze dřeva, které je uzpůsobené tak, aby vypadalo jako kámen, estetické zalíbení z dané stavby v tento okamžik mizí.⁶⁸

Dalším důležitým prvkem je pro stavbu světlo. Správné umístění a nasvícení stavby ji může udělat ještě krásnější. Podle Schopenhauera mají stavby při slunečním světle a za modré oblohy dvojnásobnou krásu, jinak pak působí stavba za měsíčního světla. Proto se při každé stavbě musí brát ohled na světelné podmínky a na oblohu. Jasně osvětlení stavby dokáže správně poukázat na všechny části a poměry mezi nimi. Světlo slouží jako prostředek nejdokonalejšího způsobu poznání. Estetický prožitek nespočívá v zachycení ideje, ale jde o to, že stavba dokáže diváka odtrhnout od vůle, povznese ho k čistému poznání subjektu. Prožitek je osvobozený od utrpení, individuality a veškerého chtění, při sledování stavby nenásledujeme větu o důvodu, a dokážeme se na nějakou chvíli vymanit sevření vůle.

Architektura neopakuje poznanou ideu, jako je tomu u jiných umění, architekt poskytuje pozorovateli přímo objekt, který mu usnadňuje zachycení ideje tím, že v díle architekt přesně vyjádří podstatu stavby. Stavby neslouží primárně k estetickým účelům, jsou spíše podřízeny účelům užitkovým a architekt má pak za úkol odstranit to cizorodé a nechat vyniknout estetický účel. Čím víc musí stavba plnit užitkové účely, tím méně má umělec prostoru pro vytvoření krásného.

Autor k architektuře řadí i umění vedení vody. Stejně jako u staveb je zde tíže a pevnost, ke které se přidává kapalnost. K tomuto umění můžeme zařadit vodotrysky a

---

⁶⁷ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 177- 178.

⁶⁸ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 368.

jezírka, ty nám zjevují ideu těžké hmoty, která plyne, stejným způsobem jako nám zjevuje architektura ideu pevného materiálu.⁶⁹

Krásná architektura byla podle Schopenhauera zachycena už v období Řecka a k dalšímu obohacení už dojít nemůže. Moderní architektura se nesmí oddálit od pravidel, která byla v Řecku vytvořena, jinak je na cestě k tomu, že dílo, které vytvoří nebude krásné, ale odchýlení od normy povede k zošklivení dané stavby.⁷⁰

6.2. Malířství a sochařství

Ideje rostlin slouží jako materiál pro zahradní architekturu a pro malířství. Cílem zahradní architektury a krajinomalby je uspořádání jednotlivých rostlin, tak aby tvořily celek a vynikly vlastnosti druhu, touto vlastností je nehybnost a zároveň schopnost růstu. Dále pak malířství a sochařství odhaluje krásu zvířat, ale pouze jako druhu, nikdy ne jako jednotlivce.⁷¹ Trvání zahradního umění je omezeno životností rostlin, a to krásné, co na zahradním umění shledáváme, odvádí většinou příroda sama a zahradní umění k tomu přispívá jen malým dílem. Pokud se rostlinný svět stane objektem umění, tak je to hlavně předloha pro krajinomalbu.

Při malování architektury převažuje subjektivní stránka estetické libosti. Malíř nám umožňuje na obraz nazřít jeho očima a v nás utichá vůle, jsme ohromeni tím, že autor musel v neživých předmětech zachytit krásu, kterou nám v díle zprostředkovává.

V krajinomalbě jsou ideje, které nám malíř zobrazuje, na vyšším stupni objektivizace vůle, než je tomu při malování architektury. U malování architektury působí na malíře více subjektivní stránka estetického prožitku, to znamená, že předmět nemá samostatnou existenci, je pouhým produktem našeho vnímání. Krajinomalba je umění, které je chápáno Schopenhauerem jako vyšší, protože zde vystupuje více objektivní

---

⁶⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 178- 180.

⁷⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 305.

⁷¹ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 369.

stránka (zde umělec není ovlivněn svými zájmy), která se subjektivní stránkou dostává do rovnováhy.

Ještě na vyšším stupni je vyobrazení zvířat, zde totiž objektivní stránka převažuje nad subjektivní. Při pozorování takového díla jsme zaměstnání tím, jak je vyobrazena prudkost a neklidná vůle. Malíř dokáže vyobrazit chtění, které definuje naši podstatu (tedy vůli), zobrazí toto chtění bez různých příkras. V uměleckém díle toto chtění vystupuje zřetelně, bez přetvářky a vydává se nám na obdiv.⁷²

V malířství převažuje zobrazování lidského výrazu, charakterů a vášní. Dokonce je to umění, které může dát na odív i ošklivost a nedokonalé tvary.⁷³ Účelem malířství, je usnadnit nám pochopení idejí. Zároveň nám obraz, který pozorujeme, umožňuje přenést se do stavu oproštěného od vůle, umožní nám nahlédnout ideje. Další vlastností malířství je krása, která je možná díky harmonii barev, vhodné kompozici díla a dobrému využívání světla a stínu.⁷⁴

Idea, která dosahuje nejvyššího stupně objektivizace vůle, je znázorněna v historickém malířství, subjektivní stránka je naprosto upozaděna a hlavní slovo má strana objektivní. U zvířat je vyobrazení lehčí, protože zde je zachycena podstata druhu. U člověka, který je vyobrazován v historickém malířství, se musí zachytit jak krása druhu, tak zároveň individuální charakter či výraz, úkolem malíře, je obě tyto vlastnosti spojit do jednoho individua. Idea člověka zachycuje nejvyšší stupeň objektivace vůle. Vystupuje zde objektivní stránka, která je doprovázena stránkou subjektivní. Podle Schopenhauera nás krásná lidská tvář dokáže upoutat nejrychleji a oprostí nás od vůle. Okamžitě je v nás vyvolán estetický prožitek, jsme přeneseni do stavu čistého poznání, kde se ztrácí naše osobnost a veškeré naše chtění.

Umění je dokonalým napodobením přírody. Jak ale umělec pozná, co je krásné, co je méně krásné, anebo dokonce ošklivé? Názor, že by umělec měl vyhledat na lidech to krásné a pak z toho vytvořit nového člověka, ke kterému připojí všechny ty krásné části, které našel u jiných osob, je nesmyslný. Člověk není schopen díky zkušenosti poznat, co je krásné a co už se za krásné nepovažuje, vždy za tím stojí z části nějaké

---

⁷² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 180- 181.

⁷³ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 307.

⁷⁴ Tamtéž, s. 309.

apriorní poznání, které nám umožňuje poznat, co je krásné. Pak zde máme ale i druhý způsob poznání krásného, ten nám umožňuje postihnout obsah jevu, génius je pak schopen vidět v člověku krásu, která je běžným lidem skryta, a do svého díla onu krásu vyobrazit. Umělec tímto počinem předstihuje přírodu, dokáže vidět to, co se příroda snaží říct, a zobrazit to takovým způsobem, jakým to příroda zobrazit nedokáže.⁷⁵

Historické malířství kromě toho, že zobrazuje krásu a grácii, ještě zachycuje charakter. Člověk má v historickém malířství zvláštní význam, zdůrazňuje ideu lidstva, významnost druhu se zde dává najevo skrze poznání a chtění, které je zachyceno v mimice a gestech. Historické malířství dokáže vyobrazit scény všech druhů. Ve všech zachycených scénách se rozvíjí idea lidstva, to má za následek, že žádná scéna z lidského života nemůže být vyloučena z malířství, protože ve všech scénách je rozvíjena ona idea. Ve výtvarném umění je důležitá pouze vnitřní významnost, vnější významnost náleží dějinám. Vyobrazení charakteru nám umožňuje nahlédnout do ideje lidstva, jedinec, který je zobrazován, rozvíjí své vlastnosti, a tím odhaluje ideu celého lidského pokolení. Umělec dokáže v obraze zachytit pomíjivý svět a zastavit tok času, zachytit nějakou událost, která pro nás není důležitá z pohledu historického, ale z toho, že je nám skrz daný obraz sdělována nějaká idea lidství.

Historické znázornění Starého a Nového zákona je pro malířství nevhodné, je zde potřeba odlišit obrazy, ve kterých je znázorněna mytologie nebo historie náboženství, od obrazů, které nám zprostředkovávají etického ducha křesťanství. Obrazy, které zachycují křesťanské postavy, jsou považovány za nejvyšší výkon v malířství. Tato díla nám nepodávají žádnou historickou událost, a proto nejsou Schopenhauerem řazena k dílům historickým. Díla, zachycující křesťanské postavy, jsou vytvořena různým seskupení svatých se spasitelem, který je často zobrazován ještě jako dítě se svou matkou a anděly. V mimice zobrazených lidí, především pak v očích, vidíme odraz nejdokonalejšího poznání, poznání, které není směřováno na věci, ale na ideje a zachycuje tak podstatu světa a života. Poznání, které je zachyceno v uměleckém díle, nás dovede k rezignaci, oprostí nás od veškerého chtění a dostáváme se ke spasení.⁷⁶

---

⁷⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 182- 183.

⁷⁶ Tamtéž, s. 189- 191.

V malířství je obsažen prvek, který se nazývá alegorie. „*Alegorie je umělecké dílo, které znamená něco jiného, než co podává. Ale to názorné, tedy i idea se vyslovuje bezprostředně a zcela dokonale samo sebou a nepotřebuje zprostředkování něčím jiným, co ji má naznačovat. Co je tedy takto naznačeno a reprezentováno něčím jiným, protože samo nemůže být znázorněno, je vždy pojem.*“⁷⁷ Cílem alegorie je odvést diváka od názorné představy k představě jiné. Alegorie ve výtvarném umění je znázorněna například pomocí hieroglyfů.⁷⁸ Od malířství se nyní přesuneme k dalšímu druhu umění, kterým je sochařství.

V sochařství jsou základními prvky grácie a krása. Na rozdíl od malířství sochařství zobrazuje pouze krásu člověka, ta nemusí být dokonalá, ale v sochařství nenajdeme vyobrazení něčeho nehezkého. I zde Schopenhauer upozorňuje na to, že stejně jako v architektuře, ideál sochařství byl vytvořen už v Řecku. Moderní sochařství může tento ideální řecký vzor pouze následovat. Jakékoliv odchýlení od řeckého ideálu, znamená cestu k vytvoření špatného uměleckého díla.⁷⁹ Sochařství má za úkol podávat ideu, a to na nejvyšším stupni objektivizace vůle, stejně jako je tomu u malířství.⁸⁰ V sochařství se můžeme setkat především s nahými sochami, které zobrazují ideál člověka. Oblečení se používá pouze tehdy, pokud nezakrývá formu. Především se využívá drapérie, která má zprostředkovat formu a podtrhuje krásu daného uměleckého díla.⁸¹ Hlavním cílem sochařství je uchopit určitou stránku ideje lidství a vystavit ji na obdiv. Pokud dáme dohromady více sochařských děl, dokáže tento soubor vystihnout význam člověka jako celku. Člověk je považován za vrchol vývoje přírody, a proto je zobrazení člověka považováno za nejvyšší úkol umění.⁸²

---

⁷⁷ Tamtéž, s. 194.

⁷⁸ Tamtéž, s. 194- 195.

⁷⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 307- 308.

⁸⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 182.

⁸¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 188.

⁸² GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 369.

6.3. Básnictví

Básnictví je umění, které za pomoci slov uvádí do hry naši obrazotvornost. Fantazie čtenáře je látkou, díky které básnictví může podávat své obrazy, protože je ve hře naše fantazie, každý chápe dílo tak, jak je to nejbližší jeho individuálním schopnostem, náladě a poznání. Básnictví je uměním, které podněcuje fantazii člověka a přizpůsobuje se jeho potřebám. Básnická díla mají mnohem větší a hlubší účinek, na rozdíl od sochařských děl nebo obrazů.⁸³ Poezii Schopenhauer chápe jako nejvyšší a nejbohatší umění. Dokáže nám zobrazit osoby, vztahy mezi nimi a jejich zápletky.⁸⁴

Ideje, které nám poezie sděluje, jsou názorné. Prostřednictvím slov poezie podává abstraktní pojmy, ve kterých za pomoci naší vlastní fantazie máme vidět ideje života. Slova, která básník používá, k sobě musejí být dobře poskládána, aby dílo dokázalo probudit fantazii diváka. Básník zachytí abstraktní pojmy, díky správnému spojení oněch pojmů nám dokáže sdělit ideu.⁸⁵

Básník zachycuje jednu konkrétní scénu z každodenního lidského života, někdy je to i pouhý pocit či nálada v daném okamžiku, a snaží se nám ukázat, jaká je podstata člověka a co je život.⁸⁶ Básník napodobuje vědomě určité charaktery lidí ve významných situacích, chápe ideu lidství mimo čas a prostor. V dílech básníků je nám sdělována idea lidství a pokud ji chceme poznat, musíme se zaměřit na díla velkých básníků, kteří dokáží tuto ideu zachytit.⁸⁷ Díky tomu, že epický i dramatický básník dokáže zachytit člověka v určité situaci a znázornit tak jeho individualitu, umožňuje nám vidět celé lidské bytí. Sice básník zobrazuje něco jednotlivého, ale to, co nám prozrazuje, je neměnné v čase a prostoru.

Básnické nadání je rozvíjeno hlavně v mládí, zde je vnímání ovládáno vášní a postupem času, jak umělec stárne, se dostává k próze. Podle Schopenhauera je rým

---

⁸³ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 311.

⁸⁴ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 370.

⁸⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 198- 199.

⁸⁶ SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena: malé filosofické spisy.* Přeložil Milan VÁŇA. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011, s. 233.

⁸⁷ MANN, Thomas. *Nesmrtelné stránky z Schopenhauera, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann.* Praha: F. Borový, 1948, s. 90- 91.

nejkrásnější, pokud je podáván v latinském jazyce. Latinu považuje za nejdokonalejší jazyk, kterému se žádný jiný nevyrovná. Prostředky poezie jsou rým a metrum, díky rytmu a rýmu získávají slova dokonalost a významnost, dokonce se stávají jistým druhem hudby. Rým dokáže potěšit náš sluch a nám se to zdá jako jediný účel tohoto umění, ale zároveň nám rým v básni poskytuje nějaké sdělení, myšlenku. V básni se pojí hudba se slovem, kdy slovo je pro nás jen přídatkem, ale pokud mají slova myšlenku, která je významná i sama o sobě, to znamená, že má smysl i v prozaickém podání, jsme touto kombinací přímo ohromeni.

Znakem pravého básníka je ten, že dokáže rýmy skládat nenuceně, objevují se mu samy od sebe. Myšlenky, které u básníka vznikají se mu objevují již v rýmech. Prozaik má naopak myšlenku a hledá k ní rým. Přesným opakem básníka je fušer, ten uchopí rým a následně k danému rýmu hledá myšlenku.⁸⁸

Přírodu a její ideje na všech stupních nám umožňuje poznat právě básnictví. Poezie zachycuje jednání lidí, jejich doprovodné myšlenky. Vyobrazení jednání jiných lidí je hlavním prostředkem poezie. Díky tomu, že poezie zobrazuje život člověka, jeho vlastnosti, charakter či vztahy mezi lidmi, se tomuto umění žádné jiné nevyrovná, protože jedině poezie dokáže zachytit věci, které jiná umění obchází.⁸⁹

Básník má několik možností, jak nám ideje skrze své dílo zprostředkovat. Může vytvářet lyrickou poezii, kde čerpá pouze ze svých pocitů a popisuje nám svůj stav. Další možností je, že se básník neztotožňuje s tím, co nám sděluje, to vidíme u všech dalších druhů poezie, autor se skrývá za jiné postavy, až nakonec úplně zmizí.

V romanci nám básník díky tónu a jistému držení celku podává svůj stav, dílo je objektivní, ale zároveň obsahuje i subjektivitu. S dalšími druhy poezie jako je idyla, román či vlastní epos se subjektivita vytrácí, až dojdeme k dramatu, které je neobjektivnějším, nejtěžším a nejvyšším uměním ze všech druhů poezie. Úkolem dramatu je zachytit určitou náladu či okamžik a převést tento okamžik nebo náladu do písně. Lyrický umělec nám dokáže zobrazit nitro celého lidstva, všechny pocity (strach, láska, úzkost, radost, vztek), které byly, jsou a budou pociťovány stále stejně. Tyto pocity

---

⁸⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 313- 315.

⁸⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 199.

se v daných situacích stále vracejí, díky tomu má poezie svůj jedinečný výraz. Zachycené situace, stejně jako lidstvo samo, stále existují a pokud se daná situace opakuje, jsou vyvolány i stejné pocity, proto jsou díla básníků stále správná a mají na nás účinek i v jiné době, než byla vytvořena.

V objektivních druzích poezie, jako je román, epos či drama, se ideje dosahuje dvěma způsoby. Prvním je správné podání charakterů a druhým nalezení určitých událostí, ve kterých se tyto charaktery projeví. Básník nám tedy ukáže jednotlivé charaktery lidí, ale to nestačí, abychom tyto charaktery pochopili, musí je autor zasadit do určité situace, kterou je například ztráta partnera, bohatství nebo se daná postava dozví nějaké tajemství. V těchto situacích se nám tyto charaktery osob představí a plně se rozvinou.⁹⁰ Dramatický nebo epický umělec musí vědět, že je osudem, to znamená, že obyčejnému člověku podává osudy běžných lidí, i přesto, že tyto osudy nemusejí být dobré a vystupující postavy mohou zemřít nebo se jim přihodí špatné věci. Básník musí být neúprosný stejně jako osud sám. Básník není pouhým osudem, zároveň je také odrazem lidského druhu a ve svých dílech musí nechat vystoupit různé, někdy i velmi špatné, charaktery lidí, jen výjimečně by měl ve svých dílech nechat vystoupit postavu, která bude ušlechtilá.⁹¹

Nejvýše ze všech básnických umění stojí tragédie, je považována za vrchol básnictví. Vytvoření tragédie Schopenhauer považuje za nejobtížnější. V tragédii dokonce vidíme, jak ty nejušlechtilejší osoby vzdají svůj boj, zřekají se všech účelů, požitků života. Dále v tragédii vystupují osoby, které se těchto požitků zřeknou dobrovolně, v těchto lidech zemřela vůle k životu, a díky tomu, že nejsou ovlivněni vůlí k životu, umírají bez utrpení. Pravým smyslem tragédie je pochopení, že hrdina si odpykává dědičný hřích, kterým je existence samotná. Jediné, co je pro tragédii důležité, je podání velkého neštěstí. To, jakým způsobem je toto neštěstí sdělováno, záleží na umělci.⁹² Máme tři metody, jak dosáhnout tragického účinku. První možností jsou činy

---

⁹⁰ Tamtéž, s. 203-205.

⁹¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 321.

⁹² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 206- 207.

nesmírně zlého člověka, druhá možnost je zobrazení katastrofy, která je zaviněna osudem nebo náhodou, a poslední možnost je vyobrazení složitých zápletek běžného života.⁹³

Účelem dramatu je ukázat nám, co je podstatou lidského bytí. Při zobrazování této ideje se může zaměřit na vyobrazení veselé či smutné stránky lidského života nebo na přechody mezi nimi. Drama nám představuje chování významných charakterů v určitých situacích. Básník nám nejdříve představí charakter člověka v klidovém stavu, při běžných denních činnostech, zde vidíme jen nějaké obecné vlastnosti člověka. Následně nám básník vyobrazí motiv, který vede osobu k jednání, a divákovi jsou v daném jednání představeny skryté vlastnosti postavy.

Pravý básník je nadán schopností vžít se do každé postavy, kterou ve svém díle představuje. Tuto schopnost měl například Shakespeare nebo Goethe. Umělci, kteří jsou označeni Schopenhauerem jako básníci druhého typu, jsou ti, kteří se dokáží vtělit pouze do hlavní postavy, ostatní osoby jsou v díle jakoby bez života, je to způsobeno tím, že básník není schopen se do ostatních postav vcítit.

Tragédie zachycuje smutné osudy postav. Ve chvíli, kdy je nám vyobrazen sám tragický okamžik, vystoupí přesvědčení o tom, že náš život je těžkým snem, ze kterého se máme probudit. To, co dodává tragickému rozměr, je, že nás dokáže povznést k poznání. Tragédie nám sděluje, že svět, na kterém lpíme, a život samotný, nám nikdy nepřinese uspokojení. V tomto sdělení je základ tragédie, dílo nás dovede k rezignaci.⁹⁴

V poezii má alegorie jiný význam než ve výtvarném umění. V poezii je ve slovech daný pojem. Cílem alegorie je odvést diváka od pojmu k názornému, podání názorného motivuje fantazii diváka. V poezii je pojem tím, co je bezprostředně dané, proto pojem můžeme opustit. Tím, že pojem opustíme, můžeme vyvolat něco odlišného. Skrze to odlišné dosahujeme cíle, kterým je dosažení něčeho názorného. Proto jsou v básni nepostradatelné abstraktní myšlenky, pokud tyto myšlenky z básně vyjmeme, nejsou abstraktní myšlenky schopny nějaké názornosti, pokud budou stát osamoceny.⁹⁵

---

⁹³ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 370.

⁹⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 318- 319.

⁹⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 196- 197.

Schopenhauer upozorňuje na to, že některé národy mohou postrádat například výtvarné umění, jako je tomu u muslimů, ale bez poezie a hudby nemůže být žádný národ.⁹⁶

6.4. Hudba

Podle Schopenhauera nemůžeme hudbu řadit mezi ostatní druhy umění, protože je vrcholem a zároveň souhrnem všech umění. Výše zmíněná umění dokážou zachytit pouze jednu ideu, jedno stádium objektivizace vůle, zatímco hudba zachycuje celý rozsah vůle, a tím pádem i všechna stadia přírodních procesů. Hudba tedy mluví o samotné vůli, kdežto předchozí umění jen o stínu vůle. Skladatel dokáže objevit vnitřní podstatu světa, vyjádří nejhlubší moudrost světa, ale jeho rozum to nechápe, dokáže nám jazykem hudby sdělit něco, čemu sám nerozumí.

Schopenhauer považuje hudbu za napodobeninu vůle. Schopenhauer rozděluje hudební formu na části, které spojuje s jednotlivými oblastmi světa, kde nejnižší hlas v harmonii znázorňuje surovou hmotu naší planety, tenor náleží krystalům, alt je spojený s živočichy a nejvyšším hlasům patří znázornění rozumového života člověka.⁹⁷ Hudba je tedy považována za odraz absolutna, je to nejvyšší umění, které nás oprostí od veškeré bolesti a od veškerých závazků, které máme se světem.⁹⁸ Toto umění je nezávislé na světě, ignoruje ho, to znamená, že by hudba mohla přetrvat, i kdyby svět zanikl, protože na rozdíl od ostatních umění není na světě závislá.⁹⁹

Hudba je obecným jazykem, který je srozumitelný ve všech zemích, proto má každá země hudbu, která je významná ve všech dobách. Text, který je připojen k hudbě, musí být propojen se záměry hudby. Hudba se musí pojit k textu, i když by se bez něj obešla, dokonce se bez textu dokáže pohybovat mnohem snadněji. Noty se tedy musejí

---

⁹⁶ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 312.

⁹⁷ GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky.* Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1965, s. 370-371.

⁹⁸ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie.* Praha: Zvon, 1991, s. 524.

⁹⁹ MANN, Thomas. *Nesmrtelné stránky z Schopenhauera, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann.* Praha: F. Borový, 1948, s. 93.

přizpůsobit textu, a hudba se pak musí zhostit svého užitkového účelu a stát se dílem církevním, operním či tanečním.¹⁰⁰

Harmonie je tvořena čtyřmi hlasy: jsou jimi bas, tenor, alt a soprán. Bas musí zůstat v odstupu od ostatních hlasů, tak zní základní hudební zákon, protože když je bas daleko, má to za následek, že harmonie je mnohem krásnější, než je tomu v případě harmonie, kde je bas blízko.¹⁰¹ Bas je zároveň tónem, ze kterého vše vzniká, stejně jako je tomu v přírodě, kde stavebním kamenem je anorganická příroda, kterou bas zastupuje. Tóny, které se nacházejí mezi basem a sopránem, jsou tóny výplňkovými, které vytvářejí harmonii.

Melodie, která je zastoupena hlavním hlasem, který dokáže podat a vést celek, postupovat od začátku do konce, aniž by došlo k přerušení souvislé myšlenky, kterou nám melodie podává. V melodii, která je zastoupena hlavním hlasem, poznáváme nejvyšší stupeň objektivizace vůle. Díky tomu, že melodie odpovídá člověku, dokáže nám zprostředkovat dějiny, každý pohyb vůle. Znázorňuje tedy to, co rozum označuje jako city. Melodie se odchyluje od základního tónu a může tak činit mnoha cestami, ale vždy se pak vrátí zpět k tónu základnímu. Tímto způsobem melodie vyjadřuje úsilí vůle, uspokojení při nalezení určitého stupně a nejvyšší uspokojení, když se opět vrátí k tónu základnímu. Vynalezení melodie a odhalení nejhlubšího lidského chtění je údělem génia. Dokáže nám sdělit podstatu světa, ale stejně, jako běžní lidé, nedokáže ani génius podstatě světa porozumět.

Nevyčerpatelné množství melodií odpovídá nevyčerpatelnosti přírody. Hudba nikdy není vyjádřením jevu, vyjadřuje vnitřní podstatu, vůli samu. Všechny projevy vůle, které rozum označuje pojmem pocity, mohou být vyjádřeny melodiemi, kterých je nekonečně mnoho.

Když hudbu připojíme k nějaké scéně, tak se nám otevírá ten nejhlubší smysl dané scény. Pokud se zaposloucháme do symfonie, máme dojem, jako bychom viděli různé pochody života, přesto ale nemůžeme vyjádřit podobnost tónů s tím, co se odehrávalo v naší mysli během poslouchání hudebního díla. To je způsobeno tím, že hudba není

---

¹⁰⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena: malé filosofické spisy*. Přeložil Milan VÁŇA. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011, s. 238-239.

¹⁰¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 328.

odrazem jevu, objektivizací ideje. Hudební umění nám podává metafyzické, proto můžeme hudbu nazvat ztělesněnou vůlí a svět ztělesněnou hudbou.

Vztah mezi hudební kompozicí a názorným podáním spočívá v tom, že obojí je výrazem vnitřní podstaty světa. Tento vztah se vyskytuje v hudebním díle, kde komponista dokázal vyjádřit volní podněty, které tvoří nějakou událost za pomoci hudby. V takovém případě operní dílo či melodie má význam. Géníus dokázal nalézt podobnost mezi přírodou a hudbou, nevědomě vychází z poznání podstaty světa, jeho rozum si nesmí být vědom tohoto poznání.¹⁰² „Jinak hudba nevyjadřuje vnitřní podstatu, vůli samu, nýbrž se jen nedostatečně podobá jejímu jevu, jak to dělá veškerá vlastně napodobující hudba, např. Haydnovy „Roční doby“ i jeho tvorba na mnoha místech, kde jsou bezprostředně napodobeny jevy názorného světa, jakožto i ve všech válečných kusech, což je naprosto zavrženíhodné.“¹⁰³

Schopenhauer říká „*kdyby se nám podařilo nějaké dokonale správné, úplné a do jednotlivostí jdoucí vysvětlení hudby, tedy zevrubně zopakovat to, co vyjadřuje, v pojmech, bylo by to také dostatečné reprodukování a vysvětlení světa v pojmech, nebo něco, co zní stejně, tedy pravá filosofie.*“¹⁰⁴ Hudba, která nám podává vůli, je dokonalá v úplné harmonii. Hlavní hlas potřebuje ke své dokonalosti doprovod hlasů ostatních, které vedou až k basu, tedy hlasu, který je základem všech.¹⁰⁵

Při silném orchestrálním doprovodu soprán vždy vyniká, je to z toho důvodu, že sluch vždy sleduje nejvyšší tón, proto má soprán právo na přednášení melodie. Soprán stojí v hudbě na nejvyšším stupni a je zástupcem třídy lidských bytostí. Protikladem sopránu je bas, který je zástupcem nejnižší anorganické přírody.

Melodie sama je složena ze dvou základních prvků, první je rytmický a druhý harmonický. Rytmický znázorňuje kvantitu a harmonický kvalitu. Nejpodstatnější je pro nás prvek rytmický, je to z toho důvodu, že je schopen existovat i bez prvku harmonického, dokáže nám představit nějakou melodii, i když druhý prvek chybí. Harmonie, pokud má být označena jako dokonalá, musí obsahovat oba prvky.¹⁰⁶ Hudba

---

¹⁰² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 210- 215.

¹⁰³ Tamtéž, s. 215.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 215.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 215- 216.

¹⁰⁶ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek II.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 331- 332.

je založena na střídání akordů. Existují dva základní akordy, a to harmonický trojzvuk a disonantní septakord, na tyto dva lze převádět další akordy. Toto dvojité rozdělení odpovídá vůli, kde existuje pouze uspokojenost nebo neuspokojenost. Dále existují dvě tóniny a hudba se vždy musí nacházet v jedné z nich, těmito tóninami jsou moll a dur, tyto tóniny odpovídají dvou lidským náladám, kterými jsou svěžest a sklíčenost.¹⁰⁷

Operní umění není výsledkem uměleckého smyslu, jde o to, že hudba, která je nejmocnějším uměním ze všech, je skrze herce, kostýmy a další příkrasy zatlačována do pozadí, všechny tyto složky pracují proti tomu, aby hudba dosáhla svého účelu. Operu Schopenhauer nazývá nemuzikálním uměním, které hudbu upozaduje, a do popředí vystupuje děj daného díla, kterým je například nějaká milostná zápletka. Operu považuje za zkázu hudby, je to kvůli tomu, že hudba se musí přizpůsobovat ději. Divák je kvůli kostýmům, tanečnickům a většinou i zpěvu samotnému rušen a nedokáže se soustředit na harmonii. Jak už víme, nejdokonalejším hlasem je soprán, který jako jediný má právo znít samostatně, ale v opeře se setkáváme s barytonovým či basovým sólem, které nepůsobí dobře a je pouze vynucené, nikoliv přirozené jako je tomu v případě sopránu.¹⁰⁸ Text opery by měl mít vždy podřízené postavení, pokud se text stane hlavní věcí a hudba je pouze doplňkem, je to velká zvrácenost, protože pouze hudba nám dokáže zobrazit samotné jádro života.¹⁰⁹

Schopenhauer tvrdí, že v dnešní hudbě je mnoho hluku, nástrojů a v hudebních dílech se dává přednost harmonii před melodií. V Schopenhauerově pojetí je právě melodie pravým jádrem hudby, harmonie je pouze doplňkem.¹¹⁰

Hudba je tedy nejvyšším ze všech umění, je obrazem vůle samotné, ale neznamená to, že díky ní dokážeme dosáhnout vykoupení ze života, hudba je nám pouhou útechou v našem životě.¹¹¹

---

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 335.

¹⁰⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena: malé filosofické spisy*. Přeložil Milan VÁŇA. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011, s. 240- 241.

¹⁰⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I*. Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 213.

¹¹⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena: malé filosofické spisy*. Přeložil Milan VÁŇA. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011, s. 239- 240.

¹¹¹ STÖRIG, Hans Joachim a Petr REZEK. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon, 1991, s. 391.

7 Krása a vznešeno

7.1. Krása

U Schopenhauera je krásným předmětem nazván objekt estetického pozorování, je to čistě objektivní pozorování, kdy si nejsme vědomi sebe sama, ale dosáhli jsme vůle prostého poznání, z toho vyplývá, že v pozorovaném objektu nevidíme jeho účel, ale ideu. K tomuto dochází pouze tehdy, pokud naše pozorování není závislé na větě o důvodu. Krásné nám usnadňuje objektivní pozorování. Existují předměty, které mají zvláštní krásu, jsou to takové předměty, ve kterých vystupuje idea sama. Touto zvláštní krásou je obdařen člověk, a proto je nejvyšším cílem všech umění právě zobrazení podstaty člověka. Zachytit lidský výraz, tvar lidského těla je cílem pro sochařství a malířství, a zachycení lidského jednání je tím nejvýznamnějším pro poezii.¹¹²

„Poznání krásného klade sice vždy čistě poznávající subjekt a poznávanou ideu jako objekt zároveň a neodlučitelně. Přesto však pramen estetického prožitku tkví jednou více v zachycení poznané ideje, jindy více v duševním klidu čistého poznání, osvobozeného od všeho chtění a tím od vsí individuality a z ní vyplývajícího trápení. Převaha jedné či druhé součásti estetického prožitku závisí na tom, zda je intuitivně pojatá idea vyšším či nižším stupněm objektivity vůle.“¹¹³ Pozorování anorganické přírody či architektury je na nižším stupni objektivizace vůle, a naopak pozorování zvířete či člověka je na vyšším stupni.¹¹⁴ Při pohledu na krásný předmět nám na vůli nezbyla ani vzpomínka. Pro krásný předmět je důležité světlo, protože právě ono může předmět udělat ještě krásnější. Přítomnost světla je nutná, navyšuje krásu i toho nejkrásnějšího předmětu. Největší vliv má světlo na krásu architektury. Například i v kruté zimě, kdy slunce nehřeje, ale pouze osvětluje nějakou budovou, pozorování tohoto krásného osvětleného objektu přináší vůle prosté poznání. Ale stále je tu myšlenka na to, že je nám chladno, a tak se od pocitu krásného dostáváme k pocitu vznešenosti.¹¹⁵

---

¹¹² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa. Svazek I.* Přel. Milan Váňa. Pelhřimov : Nová tiskárna Pelhřimov, 1998, s. 173- 174.

¹¹³ Tamtéž, s. 176.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 176.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 168- 169.

7.2. Vznešeno

Schopenhauer chápe vznešeno jako stav čistého poznání, který vzniká násilným odtržením od vůle. Tento stav neustále doprovází myšlenka na vůli. Jestliže do našeho vědomí vstoupí nějaký pocit ohrožení, okamžitě se vytratí stav čistého poznání a vůle opět získala převahu, to má za následek, že pocit vznešeného se vytratí.¹¹⁶

Pocit vznešeného vystoupí tehdy, jsme-li povzneseni k čistému poznání, ke kterému se dostaneme díky odtržení se od zájmů vůle. Schopenhauer uvádí několik typů příkladů, kdy je naše vůle popřena. Vznesené můžeme vidět například na osvětlené architektuře v zimě, v tomto uvedeném příkladu je projev vznešena nejslabší. Dalším slabým projevem vznešena je pustá krajina, kde nejsou zvířata, lidé, voda, jsou zde pouze stromy a rostliny, které jsou nehybné. Na vyšším stupni vznešenosti je příroda při bouři. Pokud se nacházíme na bezpečném místě, do převahy se nedostane strach a bouře bude na pozorovatele působit estetickým dojmem. V bouři vidíme boj přírody se zlomenou vůlí, dostáváme se do stavu čistého poznání, objevuje se pocit vznešeného. Vznesené může vznikat i tehdy, pokud si uvědomíme vlastní nicotnost. Tento popsany druh vznešeného lze chápat jako dynamické vznešeno. Schopenhauer tedy rozlišuje dynamické vznešeno, které jsem zmínila výše, a matematické vznešeno, toto rozdělení přebírá Schopenhauer od Kanta. Matematické vznešeno vzniká, když pozorujeme svět, přemýšlíme o budoucnosti, minulosti, nebo když se díváme na noční hvězdnou oblohu, uvědomujeme si vlastní malost, ale zároveň nás myšlenka na to, že vše kolem nás je pouze naše představa, že jsme nositeli světa. Velikost světa, kterou jsme byli znepokojeni, rázem mizí, protože si uvědomíme, že svět je závislý na jedinci, který si představuje. Matematickou vznešenost v nás může vyvolat velká stavba, ta je vůči velikosti světa malá, ale tím, že my stavbu vnímáme a proti našemu tělu je mnohonásobně větší, tak na nás může působit vznešeným dojmem. Dojem vznešena ale nikdy nevyvolá prázdný nebo otevřený prostor, ale pouze velká a vysoká stavba, jakou je například chrám sv. Petra v Římě. Uvědomíme si velikost stavby, která je zároveň závislá na člověku, protože stavba existuje pouze díky naší představě. Další předměty, které mohou působit vznešeným dojmem jsou například velmi staré objekty, jako jsou pyramidy v Egyptě nebo dokonce vysoké hory.¹¹⁷

---

¹¹⁶ Tamtéž, s. 168.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 169- 171.

Protikladem vznešeného je dráždivé. Jsou to předměty, které pomáhají vůli, podněcují ji, pozorovatel přestane být objektem vůle prostého poznání, stává se opět individuem, které potřebuje vůli. Když se podíváme na historické umění, jako je malířství a sochařství, tak dráždivé nalézáme v obnažených tvarech, polooděných osobách, tato díla mají za úkol podnítit naši žádostivost, to má za následek zrušení našeho estetického prožitku. Znamená to, že tyto dráždivé jevy pracují proti umění. Schopenhauer upozorňuje, že v antice vznikaly sochy, které nebyly oblečeny, ale v době antiky byla díla vytvořena objektivně. Umělec vytvořil dílo, které nebylo ovlivněno jeho chťičem, jako je tomu v ostatních případech. Pokud tedy chceme, aby umění vyvolávalo pocit vznešenosti či krásna, tak se musíme všeho dráždivého vyvarovat.¹¹⁸

---

¹¹⁸ Tamtéž, s. 172- 173.

8 Závěr

Arthur Schopenhauer byl významným německým filozofem 19. století. Jeho život nebyl snadný a uznání své filozofické koncepce se dočkal až na sklonku svého života, ale do té doby byl opomíjen a jeho filozofii se nepřipisoval význam.

Byl ovlivněn Platónem a Kantem. Jeho filozofickou koncepci nalezneme v hlavním díle *Svět jako vůle a představa*. V díle Schopenhauer pojednává o tom, že svět kolem nás, to, co vidíme, je pouze naší představou, hmotný svět je tedy závislý na individuu, které si představuje. Svět v Schopenhauerově podání není pouze představou, je i vůlí. Vůle je brána jako oživující princip, síla, která vše uvádí do pohybu.

Schopenhauer byl pesimistickým autorem, tvrdil, že veškerý náš život je plný bolesti, jsme neustále ovládáni vůlí a veškerá naše snaha o šťastnější a lepší život je marná, protože nikdy nenalezneme trvalé uspokojení. Naše utrpení můžeme pouze zmírnit, a to skrze cestu askeze, anebo dojít k chvilkovému oprostění od bolesti skrze umělecká díla.

Umění nám dokáže zprostředkovat ideje a díky nim se dostaneme do stavu, který nás povznáší nad vůli, oprostí nás od chtění, na chvíli zapomínáme na veškeré utrpení. Umělecká díla dokáže vytvářet pouze génius, je to osoba, která v běžných věcech dokáže zachytit ideje a skrze umělecké dílo je předat i běžným lidem. Autor věnoval každému druhu umění zvláštní pozornost a na základě toho, jak jsou jednotlivá díla schopna vymanit člověka z vůle, je hierarchizoval od architektury po básnictví, ve kterém stojí nejvýše tragédie, až po hudbu, která má v Schopenhauerově koncepci zvláštní postavení. Hudba není pouze napodobením idejí, jako je to u ostatních umění, ale je napodobením samotné vůle, a proto právě hudba poskytuje člověku největší uspokojení.

Když se zaměříme na krásné a vznešené, tak vznešené vzniká, pokud jsme násilně odtrženi od vůle. K vznešenému nás dovádí předmět, ve kterém se zjevuje idea předmětu. Opakem vznešeného je dráždivé. V umění se vyskytují díla, která jsou dráždivá. Tato díla v nás probouzejí touhu, a tím znemožňují, aby se divák vymanil vůli. Jsou to například obnažené sochy, ty v pozorovateli vyvolávají chtíč, nebo vyobrazení jídla v malířství, které v člověku probouzí chuť k jídlu. Dráždivé tedy podporuje vůli a znemožňuje člověku vymanění se z její moci. Krásným předmětem nazveme to, v čem spatříme ideu,

v díle nevidíme jeho účel, ale ideu, která je v něm ukryta. V takovém případě nejsme ovládáni větou o důvodu.

U Schopenhauera tedy umění hraje zásadní roli. Díky umění dokážeme z části prožít svůj život bez bolesti, i když vymanění se z pout vůle je pouze chvilkové. Schopenhauerovo pojetí estetiky ovlivnilo například F. Nietzscheho nebo skladatele R. Wagnera.

Podle mého názoru je filozofická koncepce Schopenhauera velmi zajímavá. Člověk žije ve světě, který je plný utrpení. Neustále se všichni ženeme za svým cílem, ale nikdy se vlastně žádného uspokojivého konce nedobereme. Jsme ovládáni vůlí, která nás neustále pobízí kupředu.

Umění je zde připisován velký význam a myslím si, že oprávněným způsobem. Souhlasím s autorem, že umění má tu moc, aby se divák na chvíli vymanil vůlí, zapomněl na veškeré problémy a strasti. Umění tedy poskytuje chvilkové vymanění se vůlí, ale můžeme zvolit cestu, na které se zřekneme svých potřeb, tedy vůle samotné. Můžeme vést asketický život, tento život nám pak poskytne trvalé vymanění se vůlí a prožijeme svůj život bez bolesti. Schopenhauer se stal velmi vlivným filozofem a ovlivňuje filozofii až do současnosti.

9 Použitá literatura

Primární literatura

SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. 1. vyd. Praha: Academia, 2007. 599 s. ISBN 978-80-200-1547-1.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Parerga a paralipomena*. Malé filozofické spisy, 2. Svazek. Pelhřimov: Nová tiskárna, 2011. ISBN 978-80-7415-045-6.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa*, I. díl. 1.vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997. ISBN 80-901916-4-9.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa*, II. díl. 1.vyd. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998. ISBN 80-901916-4-9.

Sekundární literatura

ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-34-4.

FISCHER, Josef Ludvík. *Arthur Schopenhauer: genese díla : (příspěvek k psychologii tvorby)*. V Praze: Fr. Borový, 1921.

FOSTER, CHERYL. *Ideas and Imagination: Schopenhauer on the Proper Foundation of Art*. In: JANAWAY, C., ed. *The Cambridge Companion to Schopenhauer*. New York: Cambridge University Press, 1999. ISBN-10: 0521629241.

GILBERT, Katharine Everett a Helmut KUHN. *Dějiny estetiky*. 1. vyd. Praha: SNKLHU, 1965.

MANN, Thomas. *Schopenhauer: nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa jak je vybral a vysvětlil*. Olomouc: Votobia, 1993. ISBN 80-85619-57-1.

MCGREAL, Ian Philip. *Velké postavy západního myšlení: Slovník myslitelů*. 1. vyd. v českém jazyce. Praha: Prostor, 1997. ISBN 80-85190-61-3.

SCHOPENHAUER, Arthur a Thomas MANN. *Nesmrtelné stránky z Schopenhauera, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Praha: F. Borový, 1948. Věčné myšlenky.

STARK, Stanislav. *Filosofie 18. - 20. století*. 1. vyd. Plzeň: Západočeská univerzita, 2000. ISBN 80-7082-592-8.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. 7., přeprac. a rozš. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-500-2.

10 Resumé

This bachelor thesis deals with Arthur Schopenhauer, his philosophy and aesthetic ideas and opinions. The first chapter narrates shortly about his life. The second chapter describes his philosophy, in which he deals with the problems of the world as a will and an idea. The third chapter is about the concept aesthetic in Schopenhauer's philosophy. The next chapter describes genius, it is the person who can create art.

The fifth chapter is about art and describes various types of art. Schopenhauer lines up art from the lowest: architecture, next is painting and sculpture, higher is poetry and extraordinary place has music. The last chapter describes beauty and noble.

Key words

World as a will, world as an idea, genius, art, beauty, noble, ideas, Arthur Schopenhauer, object, subject

Klíčová slova

Svět jako vůle, svět jako představa, génius, umění, krása, vznešeno, ideje, Arthur Schopenhauer, objekt, subjekt